

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากสภาพวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมไทยปัจจุบันที่ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงภายใต้กระแสสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรม ทำให้เกิดภาวะความสับสนในวิถีชีวิต ค่านิยม และภูมิคุ้มกันทางสังคมลดลง จนก่อเกิดการเบี่ยงเบนทางพฤติกรรม คือ ละเลยในคุณธรรม ศีลธรรม จริยธรรม ซึ่งปัญหาเหล่านี้ได้ส่งผลกระทบต่อเด็ก เยาวชน นักเรียน นักศึกษา โดยตรงก่อให้เกิดความหลงผิดและมีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปในทางที่ไม่พึงประสงค์ เช่น ขาดระเบียบวินัยต่อตนเอง เกี่ยวข้องกับยาเสพติด เกิดการทะเลาะวิวาท มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร และขาดวินัยในการดำเนินชีวิต “จากสภาพแวดล้อมในสังคมปัจจุบันเอื้อให้เด็กและเยาวชนการกระทำความผิดมากยิ่งขึ้น ซึ่งส่วนหนึ่งมีสาเหตุมาจากสภาพปัญหาครอบครัว ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาสังคม และสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากกระบวนการพัฒนาในด้านต่างๆ ทำให้มีปัญหาการพัฒนาทางด้านจิตใจ เกิดผลกระทบต่อกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมไทยที่ดั่งงามของเด็ก เยาวชน และครอบครัว ส่งผลให้มีปัญหาเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดทวีความรุนแรงมากขึ้น และมีแนวโน้มกระทำความผิดซ้ำสูงขึ้นเช่นกัน”^๑ และยังมีนวัตกรรมสมัยใหม่ที่ดึงดูดให้เด็กหลงใหลในเทคโนโลยี ทำให้คุณภาพทางการศึกษาของเด็กไทยด้อยคุณภาพ นอกจากนี้ยังมีปัญหาอบายมุขและสิ่งเสพติดที่แพร่ระบาดในสังคม ซึ่งมีความสุ่มเสี่ยงที่เด็กจะตกเป็นเหยื่อของอบายมุขและสิ่งเสพติดได้ง่ายขึ้น ทำให้ภาครัฐได้ออกกฎหมายตราเป็นพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติขึ้นมาเพื่อต้องการแก้ไขปัญหของเด็ก เยาวชน นักเรียน นักศึกษา เพื่อป้องกันพฤติกรรมเบี่ยงเบน การขาดศีลธรรม จริยธรรมและคุณธรรม ให้เป็นไปตามความมุ่งหมายและหลักการของ พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ในมาตรา ๖ ว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข”^๒

ในมาตรา ๙ ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ยังได้กล่าวถึงการจัดระบบ โครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษา ให้ยึดหลัก ดังนี้^๓ (๑) มีเอกภาพด้านนโยบาย และมีความหลากหลายในการปฏิบัติ (๒) มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (๓) มีการกำหนดมาตรฐานการศึกษา และจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษาทุกระดับและประเภทการศึกษา (๔) มีหลักการส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพครู ศึกษานิเทศก์ และ

^๑ ขวาศด, ๑๐ ปีค่ายคุณธรรมกรมการศาสนา สร้างโอกาส-คืนเด็กดีสู่สังคม, ฉบับวันพฤหัสบดีที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๙, หน้า ๒๔.

^๒ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) ๒๕๔๕ และ (ฉบับที่ ๓) ๒๕๕๓.

^๓ อ้างแล้ว.

บุคลากรทางการศึกษา และการพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง (๕) ระดมแหล่งทรัพยากรต่างๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา (๖) การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น

ต่อมาได้มีโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ซึ่งได้เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ ปีงบประมาณ ๒๕๔๖ โดยข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ระหว่าง กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรมกับกระทรวงศึกษาธิการ ในการสนับสนุนให้พระภิกษุสงฆ์เข้าไปสอนในโรงเรียนทั้งระดับ ประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอาชีวศึกษา ซึ่งเริ่มระยะแรกรัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณให้กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม จำนวน ๑๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท เพื่ออุดหนุนเป็นค่าใช้จ่ายถวายพระที่เข้าไปสอนในสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอาชีวศึกษาทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค จำนวน ๘๐๐ รูป โดยมีวัตถุประสงค์แรกเริ่มคือ (๑) เพื่อจัดพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถ ทั้งในด้านปริยัติและปฏิบัติเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนในระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอาชีวศึกษา (๒) เพื่อให้นักเรียน นักศึกษา มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา (๓) เพื่อปลูกฝังให้นักเรียน นักศึกษา มีความรู้คุณธรรม สามารถนำความรู้และคุณธรรมไปบูรณาการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองได้อย่างเหมาะสมและมีความสุข จากการดำเนินงานพบว่า สถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ มีความต้องการพระในโรงเรียน โดยเฉพาะการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า ๕๘,๐๗๓ รูป จากการสำรวจพบว่า โรงเรียนวิถิพุทธ จำนวน ๑๐,๐๐๐ กว่าโรงเรียน มีความต้องการพระสงฆ์ไปให้ความรู้แก่นักเรียนอย่างสม่ำเสมอ ดังนั้นในปีงบประมาณ ๒๕๔๘ จึงได้เพิ่มจำนวนพระสอนศีลธรรมให้ให้ครอบคลุมสถานศึกษาทั่วประเทศ ในอัตราส่วนพระ ๑ รูป ต่อ ๑ ตำบล โดยมอบหมายให้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นผู้รับผิดชอบหลักในการดำเนินโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน^๔

แม้ว่าหลายฝ่ายจะพยายามหาทางป้องกันและแก้ไขปัญหาการขาดคุณธรรมและจริยธรรม แต่ปัญหายังคงดำรงอยู่และมีแนวโน้มที่ปัญหาจะมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้นตามความซับซ้อนของสังคม ปัญหาเกี่ยวกับการขาดคุณธรรมจริยธรรมจึงเป็นความจำเป็นเร่งด่วน ที่ทุกฝ่ายจะต้องร่วมมือกันแก้ไขปัญหา เพื่อปลูกฝังกล่อมเกลาเด็ก เยาวชน นักเรียน นักศึกษาให้ปฏิบัติตนตามหลักคุณธรรม และจริยธรรม เพื่อเป็นการส่งเสริมให้เข้าใจในหลักธรรมทางพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง ซึ่งได้สอดคล้องกับคำกล่าวของท่านพุทธทาสภิกขุ ว่า “พุทธศาสนาคือวิชารวมทั้งระเบียบปฏิบัติสำหรับจะให้เราทำอะไรเป็นอะไร ถ้าใครรู้ว่าอะไรเป็นอะไรโดยครบถ้วนลึกซึ้งถึงที่สุดแล้ว คนนั้นชื่อว่ารู้พุทธศาสนาถึงที่สุดด้วยเหมือนกัน”^๕ และสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๑ ที่มีแผนให้ “ฟื้นฟูบทบาทของสถาบันศาสนาในการส่งเสริมศีลธรรมและเป็นที่พักพิงในชีวิต โดยสนับสนุนให้สถาบันศาสนาเผยแพร่แก่นสารของศาสนาให้ถูกต้อง และจัดพื้นที่ในการปฏิบัติธรรมได้อย่างทั่วถึง รวมทั้งมีการสร้างนวัตกรรมและกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนให้มีศีลธรรม

^๔ ข้อมูลโครงการพระสอนศีลธรรม, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

^๕ พุทธทาสภิกขุ, **คู่มือมนุษย์ ฉบับสมบูรณ์**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๕, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๗), หน้า ๓.

คุณธรรม จริยธรรมตามหลักคำสอนทางศาสนา”^๒ เมื่อเด็ก เยาวชน นักเรียน นักศึกษา ได้เรียนรู้และทำความเข้าใจในหลักการปฏิบัติตนตามหลักคุณธรรม จริยธรรม และเข้าใจในหลักการของพุทธศาสนาแล้ว จึงจะเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ชีวิตตนเอง เพื่อประโยชน์แก่สังคมและประเทศชาติ ก่อให้เกิดการมีจิตสำนึกผิดชอบชั่วดี ละอายใจต่อการทำความชั่วทั้งปวง มีสติพิจารณาไตร่ตรอง มีจิตใจใฝ่ดีและมีพลังใจที่เข้มแข็งในการดำเนินชีวิต ทำให้มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมและประเทศชาติต่อไป

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน เพราะเห็นว่าเนื้อหาและกระบวนการเรียนรู้ในปัจจุบันยังไม่สัมพันธ์กับกระบวนการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียน โดยเฉพาะนักเรียนในช่วงชั้นที่ ๒ ระดับประถมศึกษาปีที่ ๔-๖ ซึ่งถือเป็นช่วงอายุที่เป็นรอยต่อสำคัญของชีวิตที่กำลังจะย่างเข้าสู่วัยรุ่น จึงได้กำหนดหัวข้อในการศึกษาเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในกระบวนการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาจริยธรรมแก่นักเรียน โรงเรียนในตำบลหาดแพ อำเภอสว่างศรี จังหวัดนครพนม” เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาจริยธรรม กระบวนการพัฒนาจริยธรรมของโรงเรียนในพื้นที่วิจัย และการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียน โดยเห็นว่าถ้าหากนักเรียนได้รับการพัฒนาจริยธรรมที่ดีแล้ว ก็จะทำให้มีพฤติกรรมดีงาม เป็นบุคคลอันพึงประสงค์ของสังคม และเป็นภูมิคุ้มกันชีวิตในอนาคตต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาจริยธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาสภาพปัญหาในกระบวนการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียน ในโรงเรียนตำบลหาดแพ อำเภอสว่างศรี จังหวัดนครพนม
- ๑.๒.๓ เพื่อประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในกระบวนการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาจริยธรรมให้กับนักเรียน ในโรงเรียนตำบลหาดแพ อำเภอสว่างศรี จังหวัดนครพนม

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๓.๑ แนวคิดการสอนจริยธรรมในโรงเรียนเป็นอย่างไรบ้าง
- ๑.๓.๒ สภาพปัญหาและกระบวนการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนตำบลหาดแพ อำเภอสว่างศรี จังหวัดนครพนม เป็นอย่างไร
- ๑.๓.๓ จะประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในกระบวนการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาจริยธรรมให้กับนักเรียนได้อย่างไรบ้าง

^๒ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๑ ๒๕๕๕-๒๕๕๙, (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๕๔), หน้า ๕๑.

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการศึกษาข้อมูลภาคสนามในพื้นที่วิจัย เรื่อง การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในกระบวนการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้กับนักเรียน โรงเรียนในตำบลหาดแพ อำเภอสว่างนคร จังหวัดนครพนม โดยจำแนกขอบเขตของการศึกษาออกเป็น ๓ ลักษณะ คือ

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเอกสาร

ขอบเขตของการวิจัยด้านเอกสาร (Documentary Research) จำแนกออกเป็น ๒ ส่วน ดังต่อไปนี้

๑) เอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) คือ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙

๒) เอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) คือ เอกสาร ตำรา หรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และบทความต่างๆ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษา เช่น วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา เอกสารวิชาการหนังสือ งานวิจัย บทความ และวิทยานิพนธ์ รวมทั้งเอกสารจากสื่ออินเทอร์เน็ต ที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศรวมทั้งข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต เป็นต้น

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาครั้งนี้ได้กำหนดเนื้อหาในการศึกษาออกเป็น ๓ ส่วน ได้แก่ ๑) การศึกษาหลักพุทธธรรมในกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาจริยธรรมของนักเรียน ๒) การศึกษาสภาพปัญหาในกระบวนการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนตำบลหาดแพ อำเภอสว่างนคร จังหวัดนครพนม ๓) การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในกระบวนการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาจริยธรรมให้กับนักเรียน โรงเรียนตำบลหาดแพ อำเภอสว่างนคร จังหวัดนครพนม เป็นประเด็นหลักในการศึกษา

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาด้านพื้นที่ โดยใช้หลักเกณฑ์ในการคัดเลือกพื้นที่วิจัย ๖ ข้อ ดังต่อไปนี้

- ๑) เป็นโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายวิถีพุทธ
- ๒) เป็นโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นในการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม
- ๓) เป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา
- ๔) เป็นโรงเรียนที่มีปัญหาด้านพฤติกรรม การขาดคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียน
- ๕) เป็นโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่เสี่ยงกับปัญหา ยาเสพติดและอบายมุข
- ๖) เป็นพื้นที่ที่ยังไม่เคยทำวิจัยมาก่อน

เมื่อกำหนดหลักเกณฑ์การคัดเลือกดังกล่าวแล้ว จึงได้ลงพื้นที่สำรวจหาพื้นที่วิจัยหลายแห่ง พบว่า โรงเรียนในตำบลหาดแพ อำเภอสว่างนคร จังหวัดนครพนม เข้าหลักเกณฑ์ดังกล่าว จึงได้กำหนดให้เป็นพื้นที่วิจัย โดยประกอบด้วยโรงเรียนเป้าหมาย ๔ แห่ง ได้แก่ ๑) โรงเรียนบ้านหาดแพ ๒) โรงเรียนบ้านคำไฮ ๓) โรงเรียนบ้านอ้วน ๔) โรงเรียนบ้านเสียวสงคราม เพื่อศึกษาสภาพปัญหา กระบวนการพัฒนาคุณธรรม แนวทางแก้ไขปัญห และผลการดำเนินการ เพื่อให้เกิดองค์

ความรู้ในแนวการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม รวมทั้งสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับนักเรียนในโรงเรียนแห่งอื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านประชากรที่ให้ข้อมูล

ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม โดยได้กำหนดกลุ่มประชากรที่จะให้ข้อมูลในการวิจัยออกเป็น ๔ กลุ่ม ดังต่อไปนี้

ก. กลุ่มผู้บริหาร

๑) ผู้บริหารเขตพื้นที่การศึกษา จำนวน ๑ คน

๒) ผู้บริหารโรงเรียนทั้ง ๔ แห่ง จำนวน ๔ คน

ข. กลุ่มผู้ปฏิบัติ

๑) พระสงฆ์ที่ทำหน้าที่อบรมคุณธรรมและจริยธรรมในพื้นที่ จำนวน ๕ รูป

๒) ครูที่ทำหน้าที่ในกระบวนการอบรมคุณธรรมและจริยธรรมในโรงเรียนแต่ละแห่ง
แต่ละ ๑ คน รวม ๔ คน

ค. กลุ่มนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ ๔-๖

๑) กลุ่มนักเรียนโรงเรียนบ้านหาดแพง จำนวน ๖ คน

๒) กลุ่มนักเรียนโรงเรียนบ้านคำไฮ จำนวน ๖ คน

๓) กลุ่มนักเรียนโรงเรียนบ้านอ้วน จำนวน ๖ คน

๔) กลุ่มนักเรียนโรงเรียนบ้านเสียวสงคราม จำนวน ๖ คน

รวมจำนวน ๒๔ คน

ง. กลุ่มผู้ปกครองและผู้นำชุมชน

๑) กลุ่มผู้ปกครองของนักเรียน โรงเรียนละ ๒ คน รวม ๘ คน

๒) ผู้ใหญ่บ้านในตำบลหาดแพง ในฐานะผู้มีส่วนร่วมในการส่งเสริมกิจกรรมระหว่าง
บ้าน วัด โรงเรียน (บวร) จำนวน ๔ หมู่บ้าน หมู่บ้านละ ๑ คน รวม ๔ คน
รวมกลุ่มประชากรที่ให้ข้อมูลในการวิจัยทั้งสิ้น จำนวน ๕๐ รูป/คน

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ **ประยุกต์** หมายถึง ความรู้เชิงทฤษฎีหรือความรู้ที่มีอยู่แล้วมาปรับใช้ให้เป็นประโยชน์ ในงานวิจัยนี้มุ่งศึกษาในประเด็นการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมแก่นักเรียน

๑.๕.๒ **พุทธธรรม** หมายถึง หลักคำสอนของพระพุทธเจ้า ที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์ และตำราทางพระพุทธศาสนา งานวิจัยนี้หมายถึงการใช้หลักพุทธธรรมในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้กับนักเรียน

๑.๕.๓ **นักเรียน** หมายถึง นักเรียนชายและหญิงในโรงเรียนตำบลหาดแพง อำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม ที่กำลังศึกษาอยู่ในช่วงชั้นที่ ๒ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔-๖ จำนวน ๔ แห่ง ดังนี้ ๑) โรงเรียนบ้านหาดแพง ๒) โรงเรียนบ้านคำไฮ ๓) โรงเรียนบ้านอ้วน ๔) โรงเรียนบ้านเสียวสงคราม ตำบลหาดแพง อำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม

๑.๕.๔ กระบวนการ หมายถึง การกระทำที่มีผลทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างมีระเบียบไปสู่ผลอีกอย่างหนึ่ง ในงานวิจัยนี้หมายถึงการใช้หลักพุทธธรรมในกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม

๑.๕.๕ การพัฒนา หมายถึง การกระทำให้ดียิ่งขึ้นหรือเจริญมากขึ้น ในงานวิจัยนี้หมายถึงการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม

๑.๕.๖ จริยธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ, ศีลธรรม, กฎศีลธรรม

๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยจำแนกออกเป็น ๒ ส่วน คือ เอกสารที่เกี่ยวข้องและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

๑.๖.๑ เอกสารที่เกี่ยวข้อง

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้เขียนไว้ในหนังสือ “พุทธธรรมฉบับขยายความ” กล่าวไว้ว่า ดังจะมองเห็นได้ในชีวิตของบุคคล ทิฐิเป็นตัวชักจูง และกำหนดวิถีชีวิต ทั้งในด้านรับเข้า และแสดงออก กล่าวคือ จะมองเห็นโลกและชีวิตเป็นอย่างไร และจะปฏิบัติต่อโลกและชีวิตนั้นอย่างไร ดังนั้น การที่จะพัฒนาผู้เรียนให้เข้าใจในหลักธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว จึงจำเป็นจะต้องทำให้นักเรียนหรือผู้เรียนเกิดสัมมาทิฐิ คือความเห็นถูก คือความเห็นถูกต้องตามความเป็นจริงนั่นเอง^๗

ศรีวรรณ มีคุณ เขียนไว้ในบทความ “ปัญหาสังคมในกลุ่มวัยรุ่นและนิสิตนักศึกษา” มีความสำคัญสำคัญตอนหนึ่งที่กล่าวไว้ เกี่ยวกับการกำหนดช่วงของอายุวัยรุ่นจะกำหนดจากการพัฒนาตามวัยดังนี้ (๑) วัยรุ่นตอนต้น (Early Adolescence) ช่วงอายุประมาณ ๑๐-๑๔ ปี เป็นช่วงการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย และอวัยวะสืบพันธุ์ (๒) วัยรุ่นตอนกลาง (Middle Adolescence) ช่วงอายุประมาณ ๑๔-๑๖ ปี การเปลี่ยนแปลงทางร่างกายส่วนใหญ่เกิดสมบูรณ์แล้วเป็นช่วงแสวงหาเอกลักษณ์ของตนเองและต้องการอิสระ (๓) วัยรุ่นตอนปลาย (Late Adolescence) ช่วงอายุประมาณ ๑๘-๒๐ ปี ร่างกายมีการเจริญเติบโต และพัฒนาเต็มที่ รู้จักบทบาททางเพศของตนเองเต็มที่ และมีความอิสระในการดำเนินชีวิต^๘

พระไพศาล วิสาโล ได้เขียนไว้ในหนังสือ “พระพุทธศาสนากับคุณค่าต่อชีวิต” พอสรุปได้ย่อๆได้ดังนี้ การมองในแง่หนึ่ง อิทธิพลจากภายนอกเป็นของดี โดยเฉพาะอิทธิพลจากกัลยาณมิตร ในทางพุทธถือว่า อิทธิพลจากภายนอกเช่นนี้ ย่อมนำมาบุญไปสู่ หนทางอันประเสริฐ และคนส่วนใหญ่ก็ต้องการอิทธิพลเช่นนี้จึงจะมีชีวิตที่ผาสุกได้ ...ที่เรียกว่า โยนิโสมนสิการ^๙

^๗ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับขยาย**, พิมพ์ครั้งที่ ๓๙, (ฉบับข้อมูลคอมพิวเตอร์ ครั้งที่ ๘), มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗, หน้า ๖๙๐.

^๘ ศรีวรรณ มีคุณ, บทความ, **ปัญหาสังคมในกลุ่มวัยรุ่นและนิสิตนักศึกษา**, วารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม, มหาวิทยาลัยบูรพา, ปีที่ ๑, ๒๕๔๘, หน้า ๑๗-๒๔.

^๙ พระไพศาล วิสาโล, **พระพุทธศาสนากับคุณค่าต่อชีวิต**, (ชมรมกัลยาณธรรม : ๑๐๐ ถ.ประโคนชัย ต.ปากน้ำ อ.เมือง จ.สมุทรปราการ, ๒๕๕๓), หน้า ๒๓.

ประกาศรี สืหอไฟ กล่าวว่า โรงเรียนเป็นสถาบันหนึ่งของสังคมที่เกิดขึ้นจากความต้องการของสังคม เพื่อทำหน้าที่หลัก ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ให้แก่สมาชิกของสังคม โดยให้การศึกษาและอบรมสั่งสอน เพื่อพัฒนาบุคคลให้เจริญงอกงาม มีความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรม ศีลธรรม วัฒนธรรมอันดีงาม^{๑๐}

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) กล่าวถึงการปลูกฝังความดีให้กับเยาวชนไว้ในหนังสือ “ธรรมโมฆณ์ ขุมทรัพย์ทางปัญญา” โดยมีประเด็นที่น่าสนใจดังนี้ (๑) ควรสอนเยาวชนให้มีสัมมาทิฐิ โดยการปลูกฝังโพธิ์ให้เกิดในจิตใจ แล้วเยาวชนอภิชาติบุตรก็จะเกิดขึ้นในสังคมไทย (๒) ต้องนำเอาตรีรัตนศาสตร์สากมาสอนเยาวชนให้เกิดความรู้ความเข้าใจว่าเป็นศาสตร์ที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิต (๓) ต้องสร้างจิตสำนึกแก่เยาวชนให้มีความที่พึงปฏิบัติต่อไทยตริยางคธรรมอย่างถูกต้องให้ได้^{๑๑}

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต) กล่าวถึงกระบวนการพัฒนาความรู้ไว้ในหนังสือ “พุทธวิธีบริหาร” ว่า กระบวนการพัฒนาความรู้ ทางพุทธปรัชญาถือว่า มีแหล่งที่มาแห่งความรู้หรือปัญญาอยู่ ๓ ประการคือ ๑) สุตมยปัญญา ความรู้ที่เกิดจากการศึกษาเล่าเรียน หรือได้รับถ่ายทอดสืบต่อกันมา ๒) จินตามยปัญญา ความรู้ที่เกิดจากการคิดพิจารณาใคร่ครวญอย่างมีเหตุผล ๓) ภาวนามยปัญญา ความรู้ที่ได้จากการฝึกฝนอบรมลงมือปฏิบัติจนเกิดประสบการณ์รู้แจ้งด้วยตนเอง^{๑๒}

พุทธทาสภิกขุ ได้กล่าวถึงการศึกษาไว้ในหนังสือ “ธรรมสำหรับครู” ว่า เรามีการศึกษาหลายอย่างแต่ก็มีปัญหามากมาย เพราะมีแต่การจัดการศึกษาที่จัดให้คนฉลาด แต่ไม่ควบคุมความฉลาด เป็นยุคเสรีภาพในการที่จะใช้ความฉลาดเพื่อประโยชน์ส่วนตัว การศึกษาเช่นนี้จึงไม่อิสระ เพราะไม่สามารถสร้างบุตรที่ดีและศิษย์ที่ดี ไม่สามารถทำคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ตรงกันข้ามกลับเป็นต้นเหตุของการสร้างความเห็นแก่ตัว มุ่งหาวัตถุนิยม เป็นระบบการศึกษาหมาทางด่วนคือเรียนแต่หนังสือกับเรียนอาชีพ ไม่มีการเรียนเรื่องจิตวิญญาณ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาสังคมและประเทศชาติ ตัวอย่างเช่น ปัญหาแหล่งเสื่อมโทรม ปัญหาอาชญากร ปัญหายาเสพติด เป็นต้น^{๑๓}

พระราชวรมุนี (ประยูร ธมมจิตโต) ให้ความหมายของการศึกษาหรือการเรียนรู้ไว้ในหนังสือเรื่อง “ขอบฟ้าแห่งความรู้” ว่า เป็นกระบวนการแสวงหาปัญญาและกำจัดอวิชชาไปพร้อมกัน เมื่อปัญญามาอวิชชาก็หายไป เหมือนแสงสว่างเกิดขึ้นมาเพื่อขับไล่ความมืดไปฉะนั้น พระพุทธเจ้าจึงเปรียบปัญญาเหมือนแสงสว่างว่า “นตถิ ปัญญา สมา อาภา ไม่มีแสงสว่างใดเสมอ

^{๑๐} ประกาศรี สืหอไฟ, **พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๑.

^{๑๑} พระธรรมโมฆาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ), **ธรรมโมฆณ์ ขุมทรัพย์ทางปัญญา**, (สวนโมกขพลารามไชยา : สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๑๗), หน้า ๔๐-๔๑.

^{๑๒} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต), **พุทธวิธีบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๔๕.

^{๑๓} พุทธทาสภิกขุ, **ธรรมสำหรับครู**, (กรุงเทพมหานคร : การประถมศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๒๙), หน้า ๔๘-๔๙.

ด้วยปัญญา”^{๑๔} แสงสว่างคือปัญญาขับไล่ความมืดคืออวิชชา และภารกิจของการศึกษาคือการสร้างปัญญาหรือวิชา ซึ่งหมายถึงความรู้สถานะแท้จริงของสรรพสิ่ง คือไม่ว่าจะเรียนอะไรก็ตาม ต้องรู้จริงให้ถึงแก่นแท้ของสิ่งทั้งหลายเหล่านั้น ความรู้อย่างนี้ท่านเรียกว่า ยถาภูตญาณทัศนะ คือความรู้เห็นตามความเป็นจริง ดังนั้น การแสวงหาปัญญาจึงมุ่งเน้นที่ความรู้เห็นตามความเป็นจริง และนี่คือภารกิจสำคัญของการศึกษา^{๑๕}

สมชาย เทพแสง ได้กล่าวถึงความสำคัญของการศึกษาที่ควบคู่กับคุณธรรมและจริยธรรม ไว้ใน “วารสารวิทยาทารย์” เรื่องการปฏิรูปการศึกษาคือการปฏิรูปจิตวิญญาณ ว่า ด้านการศึกษาของคนไทยในอดีตนั้น ปรัชญาและรากเหง้าก็เกิดจากวัด คนสมัยก่อนให้พระสอนด้านศีลธรรมจรรยาและวิถีการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข นักเรียนสมัยนั้นจึงมีคุณภาพเพราะเขาได้รับการปลูกฝังศีลธรรม จึงทำให้เป็นบุคคลที่มีจิตใจดีงาม^{๑๖}

พุทธทาสภิกขุ ได้กล่าวถึงคุณธรรมเรื่องสัจจะ ไว้ในหนังสือ “คู่มือมนุษยฉบับสมบูรณ์” ว่า คนเราย่อมเชื่อความคิดเห็นของตัวเอง เพราะฉะนั้น ความจริงหรือที่เรียกว่า สัจจะ สำหรับบุคคลหนึ่งๆ นั้น มันอยู่ตรงที่เพียงว่า เขาเข้าใจและมองเห็นได้เท่าไร เท่านั้นเองไม่มากไปกว่านั้น เพราะฉะนั้น สิ่งที่เราเรียกว่าความจริง ของคนเราจึงไม่เหมือนกัน เพราะว่าคนเราเข้าถึงตัวจริงของสิ่งซึ่งเป็นปัญหานั้นได้ตื้นลึกกว่ากัน^{๑๗}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวคำสอนทางพระพุทธศาสนาไว้ในหนังสือ “ข้อคิดเพื่อการศึกษา” ว่า ในเมื่อคนไทยไม่รู้หลักคำสอนในศาสนาของตนเอง ไม่รู้จักศาสนาของตัวเอง เชื่อผิด ปฏิบัติผิด จึงเกิดปัญหา เพราะฉะนั้น ถ้าจะแก้ให้ตรงจุด ก็ต้องให้คนไทยเหล่านั้นได้รู้จักคำสอนของพระพุทธศาสนา ให้เชื่อให้ถูก และปฏิบัติให้ตรง ก็จะแก้ปัญหาไปในตัวเท่านั้นเอง^{๑๘}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวการศึกษาที่ถูกทางไว้ในหนังสือ “ข้อคิดเพื่อการศึกษา” ว่า เมื่อเราให้การศึกษาถูกทาง เด็กก็เป็นอยู่ถูกต้อง มีชีวิตที่ดี พอทั้งสามด้านของการดำเนินชีวิตประสานกัน คนก็เจริญงอกงาม การพัฒนาทั้ง ๓ ด้าน ที่ประสานกัน คือ ๑) พฤติกรรม ๒) คุณสมบัติในจิตใจ ๓) ความรู้ ทั้งหมดนี้ก็คือ ศีล สมาธิ ปัญญา นั่นเอง^{๑๙}

สุภาส เครือเนตร กล่าวถึงการประยุกต์หลักไตรสิกขามาใช้ในการศึกษาไว้ในหนังสือ “ปฏิรูปการศึกษามหาวิทยาลัยสงฆ์” ว่า การนำหลักไตรสิกขามาสานกับหลักการศึกษาให้กลมกลืนเป็นกระบวนการเดียวกันกับระบบการศึกษา จะสามารถพัฒนาบุคคลได้ดียิ่งขึ้นทั้งในด้าน

^{๑๔} ส.ส.(ไทย) ๑๕/๒๙/๕๔๑.

^{๑๕} พระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **ขอบฟ้าแห่งความรู้**, (กรุงเทพมหานคร : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๑), หน้า ๒.

^{๑๖} สมชาย เทพแสง, “การปฏิรูปการศึกษาคือการปฏิรูปจิตวิญญาณ”, **วิทยาทารย์**, ปีที่ ๔, (กรกฎาคม ๒๕๔๔), หน้า ๒๗.

^{๑๗} พุทธทาสภิกขุ, **คู่มือมนุษยฉบับสมบูรณ์**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๕, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๗), หน้า ๒๑๕.

^{๑๘} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **ข้อคิดเพื่อการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์สื่อและสิ่งพิมพ์แก้วเจ้าจอม มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๕๑), หน้า ๒.

^{๑๙} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **ข้อคิดเพื่อการศึกษา**, หน้า ๙.

การพัฒนาจิตใจ การปลูกฝังวินัยคุณธรรมแก่บุคคลให้ตีมีปัญญา มีคุณค่าของความเป็นมนุษย์ให้สูงขึ้น^{๒๐}

๑.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระอุบล กตปุญโญ ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของศิลปะที่มีต่อสังคมไทย” สรุปความได้ว่า ศิลปะเป็นหลักประเพณีทางกาย วาจา และการเลี้ยงชีพสุจริต โดยมีเจตนาเป็นเครื่องประพจน์ตงเว้นจากทุจริต เพื่ออบรมจิตใจให้ตั้งอยู่ในกุศลธรรมทั้งหลาย^{๒๑}

พระมหาบุญยิ่ง ธมฺมโร (สังข์สุข) ได้ศึกษาเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนานักเรียน โรงเรียนวัดตำหนักใต้ (วิลาศโอสถานนทน์นคราห์) อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี” ผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนานักเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ๔.๒๒ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านศีลอยู่ในระดับมากที่สุด ๔.๓๕ รองลงมาด้านสมาธิอยู่ในระดับมากที่สุด ๔.๒๑ และสุดท้ายอยู่ในระดับมากที่สุด ๔.๑๐^{๒๒}

พระครูปลัดชัชวาล อนาลโย (ปิ่นแก้ว) ได้ศึกษาเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียน มัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ” ผลการวิจัยพบว่า “ ผลการศึกษาสรุปว่า โดยภาพรวมนักเรียนมีการใช้อิทธิบาทอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน^{๒๓}

พระมหาไพฑูริย์ วิบุโล (บุญล้ำเลิศ) ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของนักเรียนโดยภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการเรียนการสอนอยู่ในระดับสูงที่สุด และด้านการสั่งสอนอบรมทางจริยธรรมอยู่ในระดับน้อยที่สุด^{๒๔}

ละเอียต ศรีโสภา ได้ศึกษาเรื่อง “การประยุกต์หลักเบญจศีลเบญจธรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน โรงเรียนบ้านคำฆ่า อ.ตระการพืชผล จ.อุบลราชธานี” ผลการศึกษาพบว่า เบญจศีลเบญจธรรมเป็นธรรมคู่กันส่งเสริมเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน กล่าวคือ เมื่อมี

^{๒๐} สุภาส เครือเนตร, **ปฏิรูปการศึกษาศานหลักศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทเคล็ดไทย จำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๙๓-๙๗.

^{๒๑} พระอุบล กตปุญโญ, “การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของศิลปะที่มีต่อสังคมไทย”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗), บทคัดย่อ.

^{๒๒} พระมหาบุญยิ่ง ธมฺมโร(สังข์สุข), “การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนานักเรียน โรงเรียนวัดตำหนักใต้ (วิลาศโอสถานนทน์นคราห์) อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), บทคัดย่อ.

^{๒๓} พระครูปลัดชัชวาล อนาลโย (ปิ่นแก้ว), “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียน มัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), บทคัดย่อ.

^{๒๔} พระมหาไพฑูริย์ วิบุโล (บุญล้ำเลิศ), “บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), บทคัดย่อ.

ศีลแล้วต้องมีธรรม เบญจศีลเป็นหลักธรรมที่ควรดเว้น เบญจธรรมเป็นหลักธรรมที่ควรปฏิบัติ เป็นหลักธรรมขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ทำให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์และส่งผลที่ดีต่อสังคม^{๒๕}

สังคม สมฤทธิ์ ได้ศึกษาเรื่อง “การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนชาวงวิทยาตามอำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา” ผลจากการศึกษาพบว่า การศึกษามีความสำคัญและเป็นเครื่องมือในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพเพราะการศึกษาจะทำหน้าที่ถ่ายทอดมรดกทางสังคม สามารถพัฒนาความรู้ ความสามารถ เจตคติ ค่านิยมต่างๆ ของมนุษย์ให้สอดคล้องกับสังคมทั้งในปัจจุบันและอนาคต”^{๒๖}

สุพัตรา สุภาพ กล่าวว่า ความสำคัญของพระพุทธศาสนาดังกล่าว การศึกษาของไทยจึงได้กำหนดให้บรรจุ วิชาพระพุทธศาสนาไว้ในหลักสูตรทุกระดับการศึกษา โดยเฉพาะหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.๒๕๔๔ ซึ่งระบุจุดมุ่งหมายข้อแรกไว้ว่า ต้องการให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเองมีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาและในหลัก ไตรสิกขาอันมีศีล สมาธิ ปัญญา อยู่ด้วย ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการปฏิบัติธรรมของพระพุทธศาสนา ให้มีคุณธรรม ศีลธรรมจริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์^{๒๗}

พระสมุห์พิศิษฐ์ศรณ มหิสรโร (แสนเจริญ) ขอเสนอแนะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ เกี่ยวกับพฤติกรรมทางจริยธรรม พบว่า มีผู้แสดงความคิดเห็นถึงปัญหาและให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับพฤติกรรมทางจริยธรรม ซึ่งปัญหาและ ข้อเสนอแนะที่มีความถี่สูงสุด ได้แก่ ควรมีการฉายภาพยนตร์สอนเกี่ยวกับการส่งเสริมจริยธรรม รองลงมา ได้แก่ ควรเพิ่มกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรม ควรเพิ่มการสอนนั่งสมาธิ ควรเพิ่มเวลาในการสอนด้านจริยธรรม ควรเพิ่มกิจกรรมการสวดมนต์ และควรมีรางวัลใจในการเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรม ตามลำดับ^{๒๘}

ชุดิกานุจน์ ผลบุตร ได้ทำวิจัยและผลการศึกษาพบว่า การเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนามีแนวคิดสำคัญคือการมองว่ามนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ซึ่งถือเป็นพื้นฐานของหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา การเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาจึงหมายถึงการฝึกฝนพัฒนามนุษย์ให้มีชีวิตที่ถูกต้องดีงาม เน้นความสำคัญที่การพัฒนามนุษย์ทั้งพฤติกรรม จิตใจ และสติปัญญา โดยมีเป้าหมายคือความเข้าใจในสิ่งที่ตนเป็นและเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับระบบธรรมชาติตาม

^{๒๕} ละเอียต ศรีโสภา, “การประยุกต์หลักเบญจศีลเบญจธรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน โรงเรียนบ้านคำข่า อ.ตระการพืชผล จ.อุบลราชธานี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), บทคัดย่อ.

^{๒๖} สังคม สมฤทธิ์, “การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนชาวงวิทยาตามอำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, ๒๕๕๒), หน้า ๑.

^{๒๗} ฐานสุพรรณ วังสุภาพงษ์, “การนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔-๖ โรงเรียนเทศบาล ๑ จังหวัดนครนายก”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๒.

^{๒๘} พระสมุห์พิศิษฐ์ศรณ มหิสรโร (แสนเจริญ), “ศึกษาพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนวัดทางหลวงโพธิ์ทองและโรงเรียนวัดฝาง อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), บทคัดย่อ.

ความเป็นจริง จนสามารถพัฒนาตนสู่ความเป็นอิสระจากทุกข์ทั้งหลายกลายเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้ในที่สุด^{๒๙}

พระอธิการสุริยา ฐริปณโณ (สันโสก) ได้ทำวิจัยพบว่า ระดับสาเหตุของปัญหาจริยธรรมของนักเรียน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมาก จำนวน ๑ ด้าน ได้แก่ ด้านอิทธิพลของสื่อมวลชน และอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน ๓ ด้าน ได้แก่ ด้านสภาพแวดล้อมทางบ้าน ด้านอิทธิพลของกลุ่มเพื่อน และด้านการเรียนการสอนในโรงเรียน ตามลำดับ^{๓๐}

ดังที่ผู้วิจัยได้ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพอสรุปใจความได้ว่า การนำหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาเข้ามาใช้ในหลักสูตรในการเรียนการสอนทุกระดับช่วงชั้น สำหรับนักเรียนไทยพุทธเพื่อให้รู้จักและเข้าใจในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นการขัดเกลาทางกาย วาจาและใจ มีความประพฤติที่เหมาะสม เรียบร้อยดีงาม และยังลดปัญหาของสังคมไปได้อย่างมาก จึงจะเป็นการแก้ปัญหาของสังคมได้อย่างถูกต้อง ตรงจุด และยังได้ขึ้นชื่อว่า เป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี และเป็นคนดีของสังคมต่อไปในอนาคต แต่ยังไม่พบว่ามีมีการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมกับการเรียนรู้หลักสูตรแกนกลางอย่างเป็นระบบ และยังไม่มีการบูรณาการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมให้เหมาะสมกับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔-๖ อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งงานวิจัยนี้จะได้ศึกษาในรายละเอียดต่อไป

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยนี้ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัย ๕ ขั้นตอน ซึ่งมีลำดับขั้นดังต่อไปนี้

๑.๗.๑ ขั้นตอนกำหนดกรอบในการวิจัย

กำหนดกรอบเนื้อหาในการวิจัยตามวัตถุประสงค์ โดยกำหนดกรอบเนื้อหาออกเป็น ๓ ส่วน คือ ๑) การศึกษาแนวคิดการสอนศีลธรรมในโรงเรียน ๒) การศึกษาสภาพปัญหาและกระบวนการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนตำบลหาดแพ อำเภอสว่างศรี จังหวัดนครพนม ๓) การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในกระบวนการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้กับนักเรียน เป็นกรอบเนื้อหาหลักในการวิจัยครั้งนี้

^{๒๙} ชุตติกาญจน์ ผลบุตร, “การจัดการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา : ศึกษาเฉพาะกรณี วัดปัญญานันทาราม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), บทคัดย่อ.

^{๓๐} พระอธิการสุริยา ฐริปณโณ (สันโสก), “การศึกษาสาเหตุของปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนอำเภอสีคิ้ว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครราชสีมา เขต ๔”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), บทคัดย่อ.

๑.๗.๒ ขั้นศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนการศึกษาค้นคว้าเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นแนวคิดการสอนศีลธรรมในโรงเรียน และแนวทางการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียน เป็นประเด็นหลักในขั้นการศึกษาค้นคว้าเอกสาร โดยศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลเอกสารปฐมภูมิจากพระไตรปิฎกและข้อมูลทุติยภูมิ คือ เอกสาร ตำรา หนังสือ บทความ วิทยานิพนธ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โดยอาศัยแหล่งข้อมูลจากหอสมุดกลางของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี, หอสมุดกลางของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น, หอสมุดกลางของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, หอสมุดกลางของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, หอสมุดกลางของมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, หอสมุดกลางของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, และแหล่งข้อมูลอื่นๆ เป็นต้น

๑.๗.๓ ขั้นการเก็บข้อมูลภาคสนาม

ในการเก็บข้อมูลภาคสนามมุ่งเน้นการศึกษาข้อมูลในเขตตำบลหาดแพง ทั้งจากผู้บริหารการศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งโรงเรียนในตำบลหาดแพงจำนวน ๔ แห่ง คือ โรงเรียนบ้านหาดแพง โรงเรียนบ้านคำไฮ โรงเรียนบ้านอ้วน โรงเรียนบ้านเสียวสงคราม โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

- ๑) ลงสำรวจพื้นที่วิจัย
- ๒) ขออนุญาตผู้บริหารโรงเรียนเพื่อเก็บข้อมูลทำการวิจัย
- ๓) กำหนดประเด็นที่จะเก็บข้อมูล
- ๔) สร้างเครื่องมือ คือ สร้างเครื่องมือที่จะใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ กำหนดประเด็นคำถามโดยใช้ภาษาและเนื้อหาที่เหมาะสมกับประชากรกลุ่มเป้าหมาย จากนั้นจึงนำแบบสัมภาษณ์ไปให้ผู้เชี่ยวชาญช่วยตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสม แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ต่อไป รวมทั้งจัดเตรียมเครื่องมือที่จำเป็นต้องใช้ให้พร้อม เช่น เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป สมุดบันทึกการสังเกต เป็นต้น
- ๕) นัดหมายกลุ่มเป้าหมายเพื่อเก็บข้อมูลในการวิจัย
- ๖) ลงมือเก็บข้อมูลในพื้นที่วิจัยและประชากรกลุ่มเป้าหมาย
- ๗) รวบรวมและตรวจสอบข้อมูลภาคสนาม

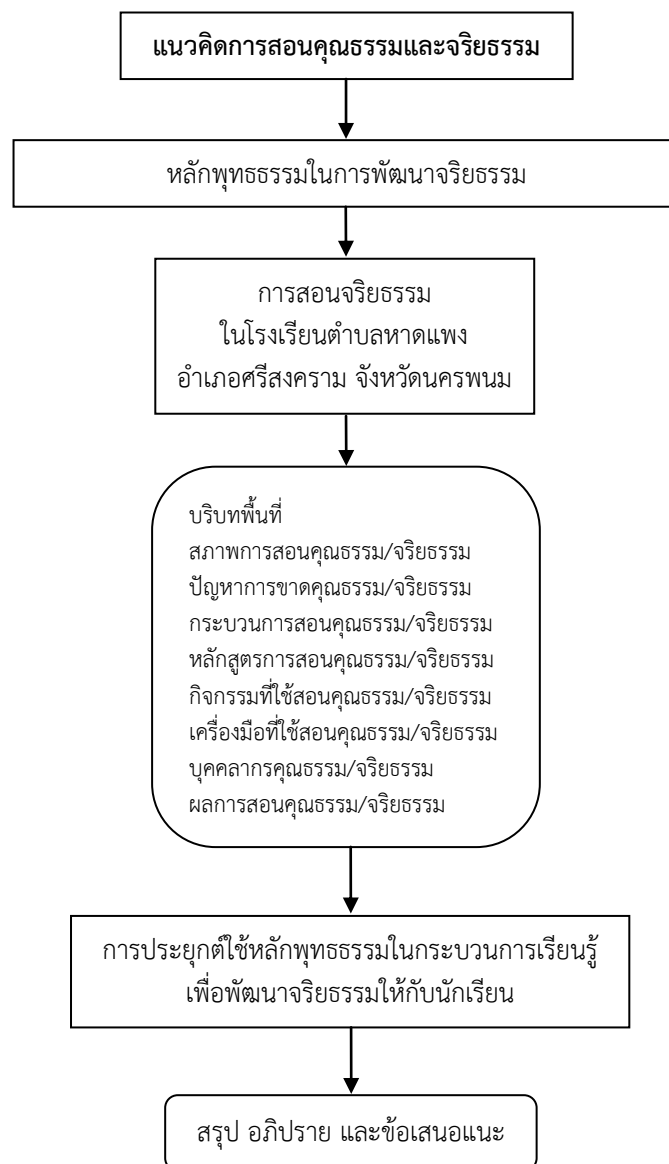
๑.๗.๔ ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลมาวิเคราะห์ และสังเคราะห์เนื้อหา เปรียบเทียบและอธิบายความให้เห็นข้อเท็จจริง เพื่อตอบโจทย์เนื้อหาตามวัตถุประสงค์เกี่ยวกับการเรียนการสอนศีลธรรมในโรงเรียน

๑.๗.๕ เรียบเรียงข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์มาเรียบเรียงตามโครงสร้างเนื้อหาในวัตถุประสงค์และกรอบการวิจัย จากนั้นลงมือเขียนวิทยานิพนธ์พร้อมทั้งปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษา และนำข้อมูลทั้งหมดมาสรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย รวมทั้งข้อเสนอแนะเพื่อต่อยอดองค์ความรู้ต่อไป

๑.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๑.๙ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- ๑.๙.๑ ทำให้รู้แนวการสอนจริยธรรมในโรงเรียน
- ๑.๙.๒ ทำให้เข้าใจสภาพปัญหาและกระบวนการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียน ในโรงเรียนตำบลหาดแพง อำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม
- ๑.๙.๓ สามารถประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในกระบวนการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาจริยธรรมให้กับนักเรียน